

Datum 2020-06-17
Diarienummer 0692/20

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Göteborgs Stads yttrande över betänkandet SOU 2020:14 Framtidens teknik i omsorgens tjänst

(dnr S2020/013986/SOF)

Göteborgs Stads samlade bedömning är att ställa sig bakom betänkandet och dess förslag.

Göteborgs Stads bedömning

Göteborgs Stad delar utredarnas bedömning att den spridning av digitalisering, smart teknik och nya arbetssätt som eftersträvas förutsätter flera strategiska vägval. Nationellt, regionalt och kommunalt behöver den infrastruktur, de ekonomiska prioriteringar, den organisation och den kompetens på alla nivåer skapas, som kan möjliggöra utveckling i önskad riktning. Göteborgs Stad finner att betänkandet fångar upp detta förhållande och lämnar konstruktiva förslag.

Göteborgs Stad delar utredarnas inställning att välfärdsteknik inte bör ses som produkter, utan att det snarare rör sig om tjänster som socialtjänsten och hälso- och sjukvården tillhandahåller för att öka den enskildes självständighet och trygghet. Införande av välfärdsteknik handlar således inte om att köpa in vissa produkter utan om att utveckla tjänster och införandet av arbetssätt som tillgodoser den enskildes behov på nya sätt

Förslag om vård och omsorg till dem med nedsatt beslutsförmåga

Göteborgs Stad stödjer förslag om lagstöd för biståndsbeslut för personer med nedsatt beslutsförmåga (8.7.1 och 8.7.2) Göteborgs Stad instämmer i att bedömningen av beslutsförmåga bör göras av legitimerad personal, men önskar poängtera det angelägna i att skapa tydlighet såväl i vad som ska ingå i bedömningen av personer vars beslutsförmåga prövas, som i hur samverkan ska ske mellan kommun och region avseende resursfördelning och hantering av sådan prövning. Göteborgs Stad instämmer i utredarnas notering att föreslagna lagändringar inte får ses som ett sätt att möjliggöra tvångs- och begränsningsåtgärder eller på annat sätt medföra tvång för den enskilde.

Göteborgs Stad ser också mot bakgrund till den föreslagna ändringen i 4 kap 1 d § SoL att det vore önskvärt med en vägledning för den situation där den enskildes uppfattning skiljer sig från hälso- och sjukvårdspersonalens bedömning vad gäller den egna beslutsförmågan, men också ifråga om definitionen av den enskildes bästa.

Biståndsbedömning inom socialtjänsten ska ha fokus på den enskildes förmågor att tillgodose sina behov. I utredningsprocessen ska handläggaren identifiera hur den enskilde kan tillgodose sina behov med olika stöd och hjälpmedel för att uppnå skälig levnadsnivå. Det är enligt Göteborgs Stad rimligt att i den processen först undersöka hur den enskilde självständigt, med stöd av hjälpmedel, kan uppnå skälig levnadsnivå innan utredningen inriktas på behov av personalstöd. Det avgörande bör samtidigt vara individens egen upplevelse av vilket val av insatser som bäst främjar självständighet och skälig levnadsnivå. Göteborgs Stad ser också ett behov av att belysa frågan om nedsatt beslutsförmåga ur ett funktionshinderperspektiv.

Att beslut om bistånd i form av välfärdsteknisk lösning sker i utredningsfas av ärendet stärker rättssäkerheten eftersom den enskilde ges möjlighet att överklaga beslutet. Samtidigt minskar risken för att val av lösning sker mot bakgrund av arbetsmiljö- eller resurshänsyn. Göteborgs Stad noterar samtidigt att vissa biståndsinsatser, exempelvis vård- och omsorgsboende, till sin karaktär är utformade för att täcka den enskildes alla behov. Frågan är om möjligheten att välja utformning av stöd till individen inom ramen för en sådan insats bör ligga i verkställighet, enligt principen att biståndsbedömningen rör beslut om vad som behöver förändras, medan verkställighet i sin genomförandeplan tillsammans med den enskilde beskriver hur arbetet för att nå önskad förändring ska ske. Det skulle möjliggöra för boendet att tillsammans med den enskilde och dennes företrädare prova olika lösningar för att hitta det som fungerar allra bäst. Ett argument för att hantera utformningen i verkställighet är att det kan underlätta rörlighet i genomförandets utformning, såtillvida att valet att ändra mellan teknikstöd eller personbaserat stöd kan ske utan mellanliggande utredningsförfarande och biståndsbeslut. Samtidigt förutsätter detta möjligheten att i alla särskilda boenden erbjuda möjlighet till både välfärdstekniska lösningar och personalstöd, vilket måste säkerställas dels genom utbyggnad av infrastruktur och tillgång till hjälpmedel, dels av tillräcklig resurstilldelning för bemanning.

Förslaget om att lagstifta om samordnad individuell plan (8.7.3) som metod vid beslut om välfärdstekniska lösningar vid nedsatt beslutsförmåga är enligt vad Göteborgs Stad erfar en bra lösning. Även i detta sammanhang är det av stor vikt med tydlighet i hur bedömning av beslutsförmåga görs. Göteborgs Stad bedömer att förslaget om sekretessbrytande bestämmelse (8.7.4) kommer att underlätta för samverkan. Det är angeläget att säkerställa

arbetssätt som styr att sammanhanget är just den samordnade individuella planen och dess uppföljning, och att de uppgifter som i så fall lämnas ut verkligen behövs för att säkerställa stöd och insatser. I detta sammanhang är det enligt Göteborgs Stad viktigt att tydliggöra hur bedömning sker, och hur den dokumenteras.

Förslag om skydd för den personliga integriteten

Göteborgs Stad ser att den föreslagna ändringen i socialtjänstlagen med stöd för att använda viss digital teknik (8.9.1) är en viktig förutsättning för att nå ut brett med välfärdstekniska lösningar som kameratillsyn och olika former av larm.

Göteborgs Stad föreslår att ordet självbestämmande kan infogas i förslaget lagrum, då begreppet tillför betydelse utöver den som kommer av delaktighet och självständighet. Göteborgs Stad ser också att diskussionen om integritet i sammanhanget kan behöva få ett bredare perspektiv. Att som enskild till följd av en funktionsnedsättning behöva tillsyn eller att ens förflyttningar övervakas upplevs av många som integritetskränkande. Huruvida ett tekniskt hjälpmedel eller ett personligt stöd upplevs som mer eller mindre integritetskränkande är sannolikt till stor del en fråga om individuell upplevelse. Val av insats bör, oavsett om det sker i utredningsfas eller i verkställighet, utgå från största möjliga självbestämmande och självständighet för den enskilde.

Stöd till personalen

Göteborgs Stad ställer sig bakom utredarnas förslag om statlig satsning på kompetensutveckling för att driva digitalisering och användning av smart teknik.

Göteborgs Stad menar att det är nödvändigt med kompetensutveckling för handläggare och legitimerad personal, såväl i lagstöd för handläggning, förskrivning, beslutsfattande och samverkan som i faktisk kunskap om välfärdstekniska lösningar. Goda kunskaper om möjliga lösningar är en nödvändig förutsättning för att genom information och dialog erbjuda den enskilde chansen att ta ställning till och välja välfärdstekniska lösningar. En utgångspunkt i allt beslutsfattande måste vara att vidta alla möjliga åtgärder för att underlätta den enskildes egna val, innan övervägande om nedsatt beslutsförmåga blir aktuellt. Göteborgs Stad menar också att grundutbildning för socionomer bör få utökad inriktning på åldrande, äldres livsvillkor och välfärdstekniska möjligheter och att sådan grundkompetens är nödvändig för att tillgodogöra sig fortsättningsutbildning i välfärdsteknik.

För utförande personal föreligger behov av kompetensutveckling dels i den teknik som finns tillgänglig, dels i arbetssätt och metoder för att introducera, motivera, testa, träna och utvärdera insatsers effekt tillsammans med den enskilde. Några exempel kan vara utbildningar inom professionell kommunikation, etiska och moraliska aspekter, psykisk ohälsa och missbruk

samt om hot och våld. Göteborgs Stad förordar en utveckling i denna riktning inom ramen för Vård och omsorgsprogrammet i samverkan med Vård och Omsorgscollege.

Göteborgs Stad menar också att kompetensutveckling behöver omfatta den politiska såväl som den ledningsstrategiska nivån, liksom chefer och arbetsledare inom både socialtjänst och hälso- och sjukvård. Långsiktig och hållbar förändring i arbetssätt och metod förutsätter aktiva chefer som både leder, följer upp och utvärderar utvecklingen. Här ser stadsledningskontoret att en framgångsrik digitaliseringsprocess förutsätter att kompetenshöjande insatser sker i fas med investeringar i infrastruktur och redskap. Höjd kunskap och kompetens om digitalisering och välfärdsteknik måste åtföljas av tekniska förutsättningar på samma nivå. Än idag saknas i delar av verkställighet tillgång till wifi, smarta telefoner och tillgång till ändamålsenliga och tillgång till kompatibla verksamhetssystem.

Erfarenheter visar att ny teknik och nya arbetssätt tillsammans med ny kompetens måste implementeras över tid. Processen i sig är initialt resurskrävande och innebär ofta avvikelser som måste justeras, vilket försvårar snarare än underlättar för berörd personal. Såväl kommuner som regioner måste ta ansvar för detta, genom att tillsätta resurser för omställningsperioden, om de ska kunna uppfattas som attraktiva arbetsgivare. Göteborgs Stad ser att ansvar för detta behöver tas också på nationell nivå.

Kommunernas styrning av utförare

Göteborgs Stad ställer sig bakom förslaget att ge Vinnova i uppdrag att arbeta med frågan. Enligt samma logik som att enskilda ska beredas rättssäkerhet och likvärdighet oavsett var i landet man bor, måste kommunernas styrning av utförare utformas så att enskildas behov tillgodoses likvärdigt oberoende av om verksamheten drivs i offentlig eller privat regi. Frågan är komplex, och Göteborgs Stad vill understryka vikten av ökat nationellt stöd.

Grundläggande förutsättningar i form av infrastruktur

Göteborgs stad ser positivt på betänkandets förslag och önskar ännu mer förstärka behovet av en nationell standard. Göteborgs Stad ser att förutsättningar i form av infrastruktur är eftersatta och ojämna vilket försvårar digitalisering och införande av välfärdsteknik i omsorgen. En ambition om rättssäker och likvärdig tillgång till välfärdstekniska lösningar i landet, kräver enligt Göteborgs Stad en tydlig styrning med öronmärkta medel avsatta, som inte riskerar att konkurrera med behov i kärnverksamheternas uppdrag och budget.

Vid införskaffande av Trygghetsskapande teknik kopplat till verksamhetsutveckling i vård och omsorg finns idag inga generiska krav ställda gällande certifieringar av produkter och leverantörer kopplat till

exempelvis semantisk och teknisk interoperabilitet, informationssäkerhet, integrationsstandarder och så vidare. Göteborgs Stad ser att dessa krav idag måste specificeras vid varje upphandling, vilket är svårt att genomföra utan att utesluta vissa leverantörer och därmed riskera oförenlighet med lagen om offentlig upphandling (LOU). Nationella certifieringsstandarder för denna typen av produkter skapa bättre förutsättningar. Vid införskaffandet av produkter och tjänster är det viktigt med rätt kompetenser i analysarbetet för att täcka in alla aspekter av leveransen.

Ett säkerställande av den enskilde brukarens behov av stöd genom digitalisering och välfärdsteknik förutsätter beslut om strategier och investeringar i infrastruktur. Göteborgs Stad ser positivt på en nationellt definierad basnivå, som måste finnas tillgodosedd. Strategiska vägval måste göras när särskilda boenden utformas, om nya arbetssätt och användning av ny teknik ska kunna bli en del av omsorgens vardag.

Samverkan och nationell styrning och stöd

Göteborgs Stad välkomnar utredarnas förslag att inrätta ett nationellt kompetenscentrum som omfattar hela äldreomsorgsfrågan. De kompetenscentrum som finns hanterar enbart en särskild fråga, exempelvis anhörigstöd och demensvård, och inte hela verksamhetsområdet. Utmaningarna idag och framöver är många och stora, allt fler äldre som behöver vård och omsorg, stora rekryteringsbehov, hög sjukfrånvaro, brister i arbetsmiljön och låg utbildningsnivå samt bristande språkkunskap bland medarbetare. Ett nationellt kompetenscenter skulle kunna bidra till utveckling av branschgemensamma metoder och arbetssätt som är en viktig del i implementeringen av ny teknik.

Göteborgs Stad ser också att en förnyad definition av begreppet välfärdsteknik behöver ta hänsyn till att utvecklingstakten inom området gör att tekniska exempel, som trygghetskamera, ofta åldras mycket snabbt. Detta förhållande stärker ytterligare argumentet för att välfärdsteknik bör ses som tjänster snarare än produkter, med fokus på att se till värdet som tjänsten tillför den enskilde. En möjlighet vore att använda välfärdstjänster som ett samlingsbegrepp, med underkategorier varav välfärdsteknik skulle utgöra en.

Långsiktig kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning

Göteborgs Stad menar att en förutsättning för att kompetensutveckling ska få en långsiktig effekt är att välfärdssektorn finner annorlunda sätt att arbeta med kontinuitet. En hög kompetens kan inte upprätthållas eller ens byggas upp om verksamheterna saknar kontinuitet i ledning och styrning, i bemanning och i arbetssätt.

Digital kompetens hos äldre

Göteborgs Stad ställer sig bakom betänkandets förslag för att stärka digital kompetens hos äldre. Göteborgs Stad önskar samtidigt lyfta fram att framtidens äldre kommer att utgöra en större grupp, men ökande spännvidd i

ekonomiska förutsättningar. En risk inför framtiden är att enskilda personers bristande ekonomiska förutsättningar får en segregrande effekt, vilken kan inverka negativt på gruppens hälsa och välbefinnande. Enskilda personers förutsättningar att ta del av det digitala samhället kan också innebära ett ojämlikt tillträde till välfärdstjänster.

Framtidsperspektiv

Göteborgs Stad finner att utredarna på ett mycket bra sätt beskriver olika utmaningar med den nya teknik som finns, och möjligheter för privatpersoner att nyttja den. En reflektion är att denna diskussion är så viktig att den kunde ges ett tydligare utrymme redan tidigt i betänkandet, liksom större utrymme i sammanfattningen.

Digitalisering och smart teknik kan innebära ökad och förlängd självständighet för enskilda, liksom minskad belastning för personal och effektiviseringsvinster. Det finns också en oro för att tekniska lösningar kommer att ersätta fysiska möten med personal, och att detta kommer att leda till ytterligare oönskad ensamhet bland äldre. Göteborgs Stad finner att löpande uppföljning av valda bistånd samt av enskildas upplevelse är central för att maximera nyttan och undvika risker när utvecklingen går vidare.

Utmaningen för kommuner och regioner att hitta gemensamma lösningar för en framgångsrik digitaliseringsprocess och rättssäkra och jämlika förutsättningar för äldre i hela landet är en komplex fråga. Göteborgs stad ser positivt på det regeringsuppdrag (S2020/04363/SOF) som i maj 2020 lämnades till Myndigheten för vård- och omsorgsanalys med uppdrag att utvärdera nu gällande överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och regioner om digitalisering inom äldreomsorgen. Uppdraget kommer delredovisas hösten 2021 och slutredovisas i mars 2023, och en del i uppdraget är att utreda digitaliseringens inflytande på verksamhetsutveckling och kostnadseffektivitet i äldreomsorgen.

Vid behandlingen av ärendet i kommunstyrelsen antecknade Jörgen Fogelklou (SD) som yttrande en skrivelse från den 15 juni 2020 (bilaga A).

Göteborg den 17 juni 2020
GÖTEBORGS KOMMUNSTYRELSE

Axel Josefson

Mathias Sköld

Yttrande angående – Remiss från Socialdepartementet - Remiss avseende utredningen om Välfärdsteknik i äldreomsorgens S 2018:11 betänkande Framtidens teknik i omsorgens tjänst (SOU 2020:14)

Yttrandet

Välfärdstekniken är, och kommer bli en än mer viktig del av äldreomsorgen. I framtiden kommer allt fler äldre behöva vård och omsorg, vilket leder till stora rekryteringsbehov, en ökad stress, hög sjukfrånvaro, brister i arbetsmiljön och låg utbildningsnivå samt bristande språkkunskap bland medarbetare. Vi är därför eniga i att ett nationellt kompetenscenter kan bidra till utveckling av branschgemensamma metoder och arbetssätt som är en viktig del i implementeringen av ny teknik. Vi vill här åter påminna om att **problemen med språkförbistringar inom äldreomsorgen behöver finna en lösning.**

En viktig aspekt vi vill få med i utvecklingen av välfärdsteknik är att det ska vara lätt för våra äldre att använda tekniken. Det är därför nödvändigt med regelbunden påminnelse för den äldre om den teknik som finns tillgänglig.

Ett väldigt enkelt exempel kan vara personlarmet runt handleden och dess syfte. Många äldre har ett svagt minne och vid nödsituationer behöver man varken vara gammal eller dement för att plötsligt glömma hur man ska agera eller vart man ska trycka. **Det kan då vara nödvändigt med regelbunden repetition och även testkörningar av tekniken med stöd av vårdpersonalen för att rutinerna ska fungera tryggt när det väl blir allvar.**

Hjälpmiddel såsom paddor, datorer och fjärrkontroller till äldre bör i vissa fall vara oerhört enkla att använda. Vi vet alla att cirkeln sluts den sista tiden i äldres liv. Krångliga koder och svåra instruktioner är ingen bra kombination vare sig vid ålderdom eller demenssjukdomar.